

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון מ"ג

תשע"א

חומר 357

פרשת קרבן שבת

עולת שבת בשבתו

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשורונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה.

במדבר כח, ט-י

בפרשת פנחס התורה פורשת את חובת קרבנות הציבור לפי רצף המתחיל בקרבן התמיד, שני כבשים המוקרבים מדי יום – האחד בבוקר והאחד בערב, שנוסף להם מדי שבת תמיד של שבת שהוא הכפלת קרבן התמיד של חול. האם הקרבן האחד הנוסף הוא תוספת של אחד ועוד אחד או שינוי מהות בשניים, קרבן חדש?

קרבן הציבור משמיע מה ייחודו של היום שבו הוא מוקרב. רעיון לחם המשנה של שבת העולה בפרשת המן וחוזר בפשרת השמיטה ושילושו בפרשת היובל, הוא כנראה הבסיס להקרבת לחם האלוקים כלחם משנה בשבת כמוסף שבת. אבל אותה שאלה נשאלת לגבי המן של השבת: האם הוא שני לחם או שיש בו טעם של שבת – חלה?

לחם המשנה בא לקבוע את רעיון העדות הנצחית להשגחת ה' ולבריאת העולם על ידו בשישה ימים, וליכולת האדם מישראל לרסן את עצמו ולנוח בשבת כמעשה קונו. ה' מצווה את הברכה ביום השישי כדי שהיהודי יוכל לנוח בשבת מן החולין לחלוטין, כשהוא סמוך ובטוח כי לחמו לא יחסר. אות אמונה זה מתבטא גם בקרבן השבת כמו במן.

קרבן השבת הוא לכאורה הקרבן הצנוע ביותר. אין הוא מפואר כשעירי ראש חודש וכמוספין האחרים הכוללים אילים ופרים. יחד עם זאת, מוסף השבת הוא הבסיס לכל מוספי המועדים כמו שקרבן התמיד הוא הבסיס לקרבן השבת.

עמדה זו מבטאת את העיקרון שהשבת היא בלתי תלויה במועדי ישראל שקביעתם מסורה לבית דין של ישראל: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדים אלה הם מועדי". זמן המועד ניתן לשינוי על ידי בית דין בקידוש החודש המסור לבית דין כמו עיבור השנה, אבל מועד השבת אינו מסור לבית הדין, אלא השבת נקבעה מששת ימי בראשית. לפיכך, גם קרבן התמיד שלה ממוקד בפשטותו. קרבן תדיר, שבת בשבתו.

ממד נוסף המבצר את רעיון קרבן השבת הוא הצינון של קרבן התמיד "בעולת העשויה בהר סיני" (במדבר כח, ו).

מלבד המזבח שהקים משה לשם הברית עם ה' בסיני, לא היה בהר סיני כל קרבן תמיד. לכן הפסוק הקושר את עולת התמיד לסיני דומה לפסוק הקושר את השמיטה לסיני.

בתורה, הכינוי "הר סיני" הוא מטפורה של המקור ממש, כמו בדברי חז"ל "הלכה למשה מסיני". זהו כינוי לחוקי היסוד גם אם לא נכתבו, כמו עשרת הדברים שהם מ"סיני". וכך קרבן התמיד וממילא תמידיו של שבת הדומים לעניין השמיטה שהיא אצל הר סיני, השנה השביעית שהיא מסד כה ראשוני שהוא מהר סיני כמו יום השבת עצמו המופיע כדברה בעשרת הדברות. זכור ושמור בדיבור אחד.

כך גם עניינו של קרבן השבת הכפול הוא כנגד זכור ושמור, וכן כותב הראי"ה בעולת ראי"ה (ח"ב, עמ"נ):

עד שאין שם בקדושת העבודה של השבת הרכבה של שני מיני תכנים, תוכן של קרבן חול, מצד התמיד, ותוכן של שמחה המתייחסת ליום חול, מתחברת עם עניין קרבן מיוחד של שבת, והארת קדושת שמחתו המיוחדת. אלא

שקדושת השבת והבעת שמחתה, בהוראת המוספין, היא מעלה את תוכן הקדוש התמיד, שקרבן התמיד מתייחס אליו, למעלה מתאימה כולה לקדושת היום [...]. ומתקשרות הנה שתי הקדושות ביחד, עולת השבת על עולת התמיד, ונסכה עד שבמעלות הקודש של קדושת השבת לא נמצא שום נקודה שיש קדושה כזאת, שהיא מתייחסת לאחד מימות החול. כי כל היום כולו מהחל ועד כלה, עומד בקדושתו המיוחדת, קדושת השבת, בין מצד עקרו ובין מצד תוספתו [...]. עד שעולת השבת ועולת התמיד, ונסכה מצטרפות ומתחברות יחד לחטיבה אחת, וקדושה מיוחדת, ומאוחדת מאוד.

בספרו של הרב נריה (מועדי הראי"ה, עמ' 31) אנו מוצאים בפסקה "נשמה של שבת" דברים המאירים את עניינו של קרבן השבת:

באחת השיחות שמענו מפי מרן הרב זצ"ל: יש תלמיד חכם שהוא בבחינת יום טוב, ויש תלמיד חכם שהוא בחינת שבת. מה בין שבת ליום טוב? אותו יום שחל בו יום טוב אין בו קדושה עצמית, אלא ישראל ממשיכים לו קדושה – "ישראל דקדשינהו לזמנים". לא כן שבת. קדושתה עצמית היא, "שבת מקדשא וקיימא". (ביצה יז, א) יש תלמיד חכם שהוא בחינת יום טוב, שריבוי עיסוקו בתורה המשיך לו קדושה. אכן למעלה ממנו תלמיד חכם שהוא בחינת שבת, שנשמתו גבוה ואצולה, וקדושתו קדושה עצמית".

ביחזקאל (מו, ד) אנו מוצאים העצמה של קרבן השבת והתאמת מספר הכבשים ליום השבת. "והעולה אשר יקריב הנשיא לה' ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל תמים". רש"י מנסה להטות את משמעות הפסוק למונח שבת ככינוי לחג כמו ממחרת השבת:

ביום השבת ששה כבשים – לא ידעתי למה שהרי אמרה תורה שני כבשים (במדבר כח) וביום השבת משמע שבת בראשית ומשמע יום טוב ואומר אני שבת זו אינה שבת בראשית אלא י"ט שטעון שבעה כבשים ושני אילים ובא ולימדך שאין מעכבין זה את זה ואם לא מצא שבעה יביא ששה ואם לא מצא שני אילים יביא אחד כמו שדרשו חכמים לענין ראש חדש.

ולעומתו גישת הרד"ק שאינו ירא מנבואת יחזקאל שאינה תואמת את דברי התורה.

פרופ' הלל ויס

ראש ההתמחות לספרות

"הכעס מדה רעה היא עד למאוד"

בפרשת מטות, מצווה משה לנקום במדיינים שהחטיאו והשמידו את רוח ישראל בשם האנטישמיות. "נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסוף אל עמידך" (במדבר לא, ב). משה אכן עושה זאת. הלוחמים יוצאים לקרב, כובשים והורגים את הזכרים, לוקחים בשבי את הבנות וחוזרים כמובן כשידם על העליונה. אבל בחזרתם למחנה, משה עומד מולם ומקבל את פניהם בכעס גדול: "ויקצוף משה על החייל [...] ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה!" משה צועק עליהם: "הרגתם, בזזתם, כבשתם אבל את הייעוד האמתי של המלחמה יפספסתם?" ניצחתם בקרב, אבל במערכה ניצח האויב! למה הבאתם הנה את הנשים שהחטיאו אתכם? כדי לעורר את היצר שוב?" משה רואה שנשארו שרידים של החטא בלבותיהם של האנשים שראו בעיניים את העם נכחד, ולכן הוא כועס. הוא לא מצליח להבין איך אדם שניצל מרצח עם תרבותי ומקבל פקודה להשמיד את הגורם לחטא חוזר לאותה טעות, מכניס אותה שוב הביתה ונכנע ליצר. אם נשים לב נראה שהכעס שלו אכן מוצדק, אך על כעס זה משה נענש. מדוע?!

אומרת הגמרא (פסחים סז ע"ב):

ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו – ממש. דכתיב, "ויקצף משה על פקודי החיל", וכתוב "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה וגו'" – מכלל דמשה איעלם מיניה. כשחזרו הלוחמים קיבלו את פניהם משה ואלעזר. משה כועס על הסטייה במילוי הפקודות ומסביר כיצד יטהרו ואיך יוכלו להיכנס שוב בשערי המחנה טהורים. אך לפתע הוא נדם. במקומו החל אלעזר הכהן להדריך את הלוחמים בשאר הלכות הטיהור של הכלים. עניין זה טעון בירור, שכן אסור לאדם להורות הלכה בפני רבו (ברכות לא, ב). איך ייתכן שאלעזר מורה הלכות כשמה, רבו, עומד לידו? נוסף על כך, כשמדייקים בנוסח דבריו "זאת חוקת התורה אשר צווה ה'"

את משה", הוא מכריז בקול שזו התורה שהוא למד ממשה. נראה שמשה פשוט לא הצליח להמשיך את דבריו. הוא פתח בכעס, המשיך בהוראת הלכה ולפתע נעצר. הוא נאבק בזיכרונו. היה זה רגע מביך ומכאיב, בפני כל העם. הלוחמים מחכים לשמוע את דבריו והוא, משה, נאבק בזיכרון בחוסר אונים רוחני.

אלעזר תלמידו היה חייב להיחלץ לעזרתו ולכן המשיך את דבריו רבו. אך מה קרה למשה? חז"ל מספרים לנו ששכחה זו נבעה ישירות מכעסו של משה ולא משנה עד כמה הוא היה מוצדק, כי הכעס משנה את האדם. הוא מוריד את הקליפות הרוחניות ששמרו עליו ואת כל מה שעד עכשיו עטף אותו. לכן אדם שכועס נראה אדם אחר. בדרך כלל הוא לא שולט במעשיו ובמילותיו, ואין זה משנה אם זה כעס על משהו מוצדק.

"אל תדון אדם בשעת כעסו" הוא משפט שמתייחס בדיוק לנקודה זו. אדם בשעת כעס שוכח היכן הוא נמצא, שוכח מה לפניו ומה אחריו. הרמב"ם כותב: "הכעס מדה רעה היא עד למאוד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו". משה, גדול המנהיגים, מעד בזה למרות הצדק שבכעסו, וספג מהלומה כבדה כשראו כולם איך כעסו הרב השפיע על חכמתו שהסתלקה ממנו באותו הרגע.

אנחנו "סופגים מהלומות" כאלו בכל יום; אנחנו נמצאים בסיטואציות כאלו ובידינו הבחירה: האם ליפול למלכודת הכעס או לכבוש אותה.

אפשר לבחון בחיי המציאות מי חי טוב יותר – האנשים הכועסים או האנשים הרגועים שמקבלים את המציאות בהבנה? מי מאבד יותר דברים בחייו – האדם הכועס או האדם הגיבור הכובש את יצרו? שנוכה למגר את מידת הכעס מלבנו. (על פי מאמרו של גלעד יפרח).

סמדר אליאסיאן

סטודנטית בהתמחות לספרות

בועז פולצ'ק

הנני שלחני

עולי הגרדום

עולי הגרדום או **הרוגי המלכות**, הם לוחמי האצ"ל והלח"י שנשפטו ונדונו למוות בתלייה. עשרה מהם נדונו על ידי בתי דין צבאיים בריטיים ושניים – על ידי בית דין מצרי. ראשון העולים לגרדום בכלא עכו היה **שלמה בן-יוסף** (שלום טבצ'ניק), מחברי פלוגת בית"ר, שחנתה בראש פינה. בחורף 1938 רצחו ערבים שישה מנוסעי מכונית שיצאה מצפת. בעקבות הרצח החליטו חברי בית"ר בראש פינה לנקום. באפריל 1938 יצאו שלושה חברי בית"ר חמושים לכביש צפת וירו במכונית נוסעים ערבית. היריות לא פגעו באיש אך השלושה נתפסו בידי שוטרים בריטיים ונשפטו. אחד הנאשמים הוכרז כחולה רוח, שניים נידונו למיתה ופסק דינו של אחד מהם הוחלף למאסר עולם בשל גילו הצעיר. שלמה בן-יוסף הועלה לגרדום ב-29 ביוני 1938 כשהוא שר את "התקווה".

ב-23 במרס 1945 הועלו לגרדום **אליהו חכים ואליהו בית-צורי**, חברי לח"י, שנשלחו מארץ ישראל לקהיר להתנקש בחייו של הלורד מוין, השר הבריטי שהואשם במעשים עוינים לציונות ולבית הלאומי היהודי בארץ ישראל. בנובמבר 1944 הרגו השניים את הלורד מוין, נתפסו ונידונו למיתה בתלייה בקהיר. עצמותיהם הועלו לישראל בשנת 1975.

עונש המלקות היה נפוץ ברחבי האימפריה הבריטית הן בארצה הן במושבותיה. גם בארץ ישראל הופעל החוק המתיר להלקות עבריינים קטינים. "ליל ההלקאות" הוא שמה של פעולת תגמול של האצ"ל שבה הולקו קצינים וחיילים בריטיים כדי להוכיח כי לשוט יש שני קצוות. בעקבות פעולה זאת נתפסו **מרדכי אלקחי, אליעזר קשאני ודב רוזנבוים** ונידונו למוות.

דב גרוני נתפס בידי הבריטים בעת התקפת אצ"ל על משטרת רמת-גן בשנת 1946. עם קריאת גזר דינו קם על רגליו והכריז בעברית: "בְּדָם נֶאֱשׂר הַיְהוּדָה נִפְלָה, בְּדָם נֶאֱשׂר הַיְהוּדָה תִּקְוֶם!" גרוני סירב לבקש חנינה כיוון שראה בבקשה כזאת הכרה בשלטון הבריטי. הוא הוצא להורג יחד עם אסירי "ליל ההלקאות", ב-16 באפריל 1947.

ב-21 באפריל 1947 פוצצו עצמם בכלא עכו הנידונים למוות **משה ברזני** חבר לח"י, ו**מאיר פיינשטיין** חבר אצ"ל. ברזני נידון על החזקת רימון יד ופיינשטיין – על השתתפות בפיצוץ תחנת הרכבת בירושלים.

ב-29 ביולי 1947 הועלו לגרדום בכלא עכו חברי אצ"ל **אבשלום חביב, יעקב וייס ומאיר נקר**, שנתפסו בעת הפריצה של כלא עכו. בשירת "התקווה" הלכו הנידונים לתלייה.

לעיון נוסף:

- שולמית לבנת, נעמה וולקני (עורכות), **עולי הגרדום: חייהם, מלחמתם ומותם של שנים עשר עולי הגרדום לוחמי מחתרת אצ"ל ולח"י**, תל אביב 2000.
- אודי לבל, **הדרך אל הפנתאון: אצ"ל, לח"י וגבולות הזיכרון הישראלי**, ירושלים 2007.